

Hankija määratlemine PRIA menetluses (arvestades Riigikohtu lahendit)

1. Esmalt kontrollitakse, kas taotleja tegevus põhi- või kõrvaltegevusena on avalikes huvides.

Eraõiguslike juriidiliste isikute avalikes huvides tegutsemise kontrollimiseks tuleb välja selgitada, kas talle on õigusaktiga või lepinguga pandud kohustus osutada avalikes huvides teenust. Selleks tuleks teha järelepärimine, küsides:

- 1) Kas neile on pandud õigusaktiga kohustus avalikes huvides tegutseda. Õigusaktideks võib olla nt:
 - a. Seadused
 - b. Vabariigi Valitsuse, ministrite, valla või linna volikogude ja valitsuste määrused

Õigusakte, millega pannakse eraõiguslikele juriidilistele isikutele kohustus osutada avalikes huvides teenust, ei ole võimalik praegusel hetkel konkreetselt nimetada (nt määrusi annavad nii ministrid kui KOV-id kõikvõimalike olukordade reguleerimiseks), seega tuleb tugineda taotleja teadmistele temasse puutuvatest õigusaktidest.

- 2) Kas neile on pandud lepinguga kohustus pakkuda avalikes huvides teenust. Avalikes huvides pakutava teenuse toimimise eest peab vastutama seaduse järgi riik või mõni muu avalik-õiguslik juriidiline isik, kuid selle pakkumine delegeeritakse lepinguga eraõigusliku juriidilise isikule. * Nt:
 - a. Ühise tegutsemise leping kohaliku omavalitsuse ja MTÜ vahel, millega kohustatakse MTÜ-d pakkuma huvikooli teenuseid.
 - b. Leping, millega KOV volitab MTÜ-d korraldama kultuuritööd KOV-i piirkonnas.
 - c. Keskkonnaministeeriumi ja MTÜ Eesti Jahimeeste Seltsi vahel sõlmitud haldusleping, millega antakse seltsile üle haldusülesanded nagu jahitunnistuste väljastamisega seotud tegevused ning suuruluki laskekatsete läbiviimise korraldamine.
 - d. KOV ja koguduse vaheline tegevustoetuse kasutamise leping, millega kohustatakse kogudust (MTÜ-d) sotsiaalteenuseid pakkuma.

Ka lepingute puhul on kõige kiirem viis avaliku teenuse osutamise kohustuse tuvastamiseks taotlejalt küsimine. Lepingud, millest võib tuleneda kohustus avalikes huvides teenuse pakkumine, võivad olla halduslepingud, kuid sagedasemad on tsiviilõiguslikud lepingud, kuna harva delegeeritakse võimuhaldusülesandeid vaid pigem avalike teenuste osutamist. Avaliku teenuse osutamise kohustus võib olla ka üks osa üldisemast lepingust (nt vara tasuta kasutamise leping, toetusleping – peavad sisaldama konkreetset avaliku teenuse osutamise kohustust, toetusega peab kaasnema kohustus konkreetset teenust). Avalikke teenuseid delegeeritakse otseselt kõige rohkem sotsiaal-, spordi- ja kultuuri valdkondades.

*Seoses avalikes huvides pakutava teenuse vastutusega – vastavalt kohaliku omavalitsuse korralduse seadusele § 6 lg-le 1 on omavalitsusüksuse ülesanne korraldada vallas või linnas sotsiaalteenuste osutamist, sotsiaaltoetuste ja muu sotsiaalabi andmist, eakate hoolekannet, kultuuri-, spordi- ja noorsootööd, elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, jäätmehooldust, ruumilist planeerimist, valla- või linnasisest ühistransporti ning valla või linna teede ehitamist ja korrashoidu. Seega kui KOV on lepinguga kohustanud MTÜ-d mõnda eelnevalt mainitud valdkonda kuuluvat teenust pakkuma, siis võib seda lugeda MTÜ-d avalikes huvides tegutsevaks.

Kui on ilmselge, et taotleja **ei tegele** põhi- või kõrvaltegevusena avalikes huvides, ei pea riigihankekohuslase küsimuse kontrollimist jätkama. Sellisel juhul ei ole ka järgnevate eelduste esinemisel hankijaks olemine võimalik.

Kui taotleja mõni kõrvaltegevus on siiski avaliku iseloomuga, tuleb kontrolliga jätkata.

2. Kui taotleja tegutseb avalikes huvides, tuleb järgmiseks kontrollida, kas sellel tegevusel, mida teostati avalikes huvides ülesande täitmiseks, puudub tööstuslik või äriline iseloom.

Seda saavad kõige täpsemalt hinnata taotlejad ise. Siiski tuleb menetlejal anda siinkohal hinnang, kas on mõistlikult usutav, et tegevustel, mida teostatakse avalikes huvides, puudub tööstuslik või äriline iseloom. Kui on kindel, et antud tegevusel **on** äriline või tööstuslik iseloom, ei tule kontrolliga jätkata, kuna taotleja ei saa hankija olla.

Kui antud tegevusel puudub äriline või tööstuslik iseloom, on antud eeldus täidetud ning tuleb kontrolliga jätkata.

3. Järgnevalt tuleb kontrollida taotleja avalikest vahenditest saadavat prognoositavat tulu detailandmete sammus sisestatud andmete alusel.

Enne sisuliste järelduste tegemist kontrollib menetleja prognoositava tulu sisestamise loogilisust. Näiteks ei saa taotleja poolt sisestatud avalikust sektorist tulenev tulu olla suurem kui kogutulu prognoos või on taotleja märkinud avalikest vahenditest saadava tulu näiteks väiksema numbrina, kui on planeerinud saada toetusi (ja on näiteks antud taotlusega ePRIA-s taotlenud). Kui andmed ei ole loogilised, tuleb taotlejale saata järelepärimine ning paluda lahti kirjutada tegevuse alustamise aasta kogu prognoositav tulu, sh kelle käest saadakse ja mille tarbeks.

Selleks, et tegemist oleks hankijaga, peab taotleja saama **vähemalt poole** oma majandusaasta tulust avalikest vahenditest. See tähendab, et juhul, kui aastane avalikest vahenditest saadav prognoositav tulu on enam kui 50% kogu tulu prognoosist, on tegemist hankijaga. **Menetlejal tuleb silmas pidada, et hinnata tuleb selle konkreetse majandusaasta tulu, millal tegevuste elluviimisega alustatakse.** Alati ei pruugi taotluse esitamise ning tegevuse alustamise majandusaasta kokku langeda ning tuleb jälgida, et kontrollitaks õige aasta (prognoositavaid) tulusid. Avalikest vahenditest saadavaks tuluks loetakse riigiasutuste, kohalike omavalitsuste poolt antud toetusi (sh sihtotstarbelisi toetusi). Siia hulka ei loeta nt aga lepingulisi tasusid ja annetusi.

Kui nähtub, et taotleja saab enam kui poole oma prognoositavast tulust avalikest vahenditest, ei ole antud juhul vajalik kontrolliga jätkata. Sellisel juhul on tuvastatud taotleja hankijaks olemine.

Kui süsteemi genereeritud vastus ja menetleja tuvastatud tegelik õiguslik olukord on vastuolulised, tuleks taotlejat vastuolust teavitada. Menetlejal on siinkohal valida, kas saata välja kirjalik teade võimalikust hankijaks olemisest või paluda taotlejal süsteemis viga parandada. Kirjalik teavitus tuleb valida kindlasti juhul, kui tegemist on etapiviisilise ehitamisega ja taotleja osutub siiski hankijaks. Sellisel juhul tuleb taotlejat teavitada, et iga projekti osa kohta tuleb valida hankemenetluse liik vastavalt projekti kogumaksumusele arvestades riigihangete seaduses § 14 toodud piirmäärasid. Näiteks kui kogu ehitusprojekti maksumus ületab 150 000 eurot, siis tuleb iga osa kohta korraldada avatud hankemenetlus.

Juhul, kui taotleja prognoositavast tulust tuleb avalikest vahenditest vähem kui pool, tuleb kontrolliga jätkata.

- 4. Järgmiseks kontrollitakse, et kas taotleja juhtimis- või järelevalveorganite liikmetest enam kui poole määravad riik või riigiasutus, kohaliku omavalitsuse üksus, kohaliku omavalitsuse asutus või kohaliku omavalitsuse üksuste ühendus või muu avalik- õiguslik juriidiline isik või avalik-õigusliku juriidilise isiku asutus.**

Seda saab kontrollida äriregistrile esitatud põhikirjast või PRIA-le esitatud juhatuse liikmete nimekirjast. Kui olemasolevate andmete põhjal ei ole selge, kelle poolt on nt juhatuse liikmed määratavad, tuleb menetlejal teha järelepärimine ning paluda toetuse saajal esitada nimekiri juhtimis- või järelevalve organi liikmetest ja märkida juurde, kelle poolt on nad määratud. Kui antud eeldus on täidetud, on tegemist hankijaga.

Kui antud eeldus täidetud ei ole, jätkab menetleja kontrolliga.

- 5. Viimaks kontrollitakse, kas taotleja juhtimist muul viisil kontrollivad riik või riigiasutus, kohaliku omavalitsuse üksus, kohaliku omavalitsuse asutus või kohaliku omavalitsuse üksuste ühendus või muu avalik- õiguslik juriidiline isik või avalik-õigusliku juriidilise isiku asutus.**

Seda tuleb menetlejal hinnata taotleja poolt esitatud andmeid mõistlikult vaadeldes. Kui menetleja hinnangul on antud eeldus täidetud, on tegemist hankijaga. Kui antud eeldus täidetud ei ole, siis ei saa toetuse saaja näol tegemist olla hankijaga.